

I.L.CARAGIALE

Momente
Schite

*Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CARAGIALE, ION LUCA

Momente. Schițe / I. L. Caragiale; pref., fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop. – Ed. a 5-a. – București :

Cartex 2000, 2018

ISBN 978-973-104-812-3

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)
821.135.1

Textele ediției de față sunt reproduse după:

I.L. Caragiale, Momente,

Editura pentru Literatură, București, 1969.

Au fost operate modificări privind ortografia în vigoare.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

Tipărit la Imprimeria de Vest, Oradea.

CUPRINS

Prefață (<i>Lucian Pricop</i>).....	7
Fișă biobibliografică.....	14
Referințe critice.....	16
25 de minute.....	29
Un pedagog de școală nouă.....	34
Amicul X.....	44
Proces verbal.....	48
D-L Goe.....	52
Vizită.....	57
Triumful talentului.....	61
Petițiune.....	66
Lanțul slăbiciunilor.....	72
Tren de plăcere.....	77
Tempora.....	84
Situațiunea.....	88
Five o'clock.....	93
High-life.....	98
Diplomație.....	103
Amici.....	107
Art. 214.....	113
Căldură mare.....	125
Bubico.....	130
C.F.R.....	136
Mitică.....	141
Repausul dominical.....	146
Lache și Mache.....	152
Moftul Român.....	156

Moftangii	159
La poștă	165
Accelerat no.17.....	166
Dascăl prost	171
Premiul întâi. O reminiscență din tinerețile pedagogului.....	176
Bacalaureat	182
La Peleş	186

ACTUALITATEA PERENĂ A EFEMERULUI

Volumul de proză scurtă *Momente* de Ion Luca Caragiale a apărut pentru prima dată la București, la Editura librăriei Socec, în 1901. Sumarul cărții conținea, alături de patru nuvele și povestiri (*La hanul lui Mănjoală*, *Cănuță, om sucit*, *La conac* și *Două loturi*), patruzeci și una de schițe și foiletoane, din care cele mai multe fuseseră publicate, mai întâi, în ziarul „Universul“ (între 1899-1900), iar restul, preponderent în revista „Moftul român“ (1901).

Într-un articol programatic, *O bună lectură*, I. L. Caragiale observă că „A crea o literatură înseamnă a crea o proză“, întrucât aceasta din urmă este deliberată, construită, pretinzând o anume rigoare reflexivă, iar, pe de altă parte, „tehnica prozei ascunde sute și mii de secrete, a căror subtilitate ar sfida cele mai rafinate cursuri de retorică“. O ilustrare foarte interesantă a apetitului constructiv și reflexiv al prozatorului conține chiar volumul de *Momente*, unde ordinea schițelor nu este aleatorie, ci premeditată de autor, bine calculată în vederea obținerii unor anumite efecte. O privire aruncată asupra sumarului e întru totul revelatoare: *Momentele* constituie un volum gândit și construit de Caragiale conform tehnicii muzicale, în care câte o temă anunțată și fixată de către o schiță se dezvoltă în diverse variațiuni prin intermediul schițelor subsecvente. Astfel, *Reportaj* inaugurează seria de momente dedicate presei și acelor „infatigabili reporteri“ din speța lui Caracudi: *Ultima oră!...*, *Boris Sarafoff!...*, *Groaznica sinucidere din strada Fidelității*, acestora le urmează imediat o schiță înrudită, *Amicul X...*, unde eroul, colportor de informații prelucrate fantezist, realizează un soi de gazetă vorbită. O altă

25 DE MINUTE...

„... Fiți toți joi în gară la-nălțimea patriotismului vostru, care nu s-a dezmințit niciodată, mai ales în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocazii!

Cetățeni!!

Săptămâna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!!“

Astel se-ncheia proclamația adresată de câteva zile de părințele orașelului Z... către administrații săi, afișată pe cale publică și reprodusă în capul ziarului oficios *Sentinela ordinii* cu acest frumos motto:

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!“

Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm, deși *Drapelul libertății*, dirijat de decanul avocaților, își termina articolul său de fond cu cuvintele:

„... Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari. În zadar mișeii de la primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină și dezgustătoare paradă oficială. Să înceteze dar cu infamele lor mistificațiuni!... Săptămâna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decât un moment trist pentru concetățenii noștri!“

Directorul, care era însărcinat a gera afacerile prefecturii – districtul neavând deocamdată titular – la citirea acestor șiruri răutăcioase, a șoptit cu zâmbetul său diplomatic:

– Om vedea!

Joia multășteptată a sosit. Vodă și doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească douăzeci și cinci de minute în gara din marginea orașelului Z... De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitură de brad, cu marca județului, stegulețe tricolore și

covorul cel roșu al primăriei, este înțesat de lume – garnizoana, garda civică, școalele, autoritățile, notabilii și cât public a mai putut încăpea.

Directorul a plecat de la șapte de-acasă spre a lua, împreună cu primarul, cele din urmă dispozițiuni la fața locului. Nevasta lui a rămas să se gătească și să vie mai târziu la gară cu copiii și cu amicul. Amicul este un profesor foarte tânăr, care locuiește la directorul de un an de zile; el dă și lecții la copii și redijează *Sentinela ordinii*; e băiat bun și scrie minunat: se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamația.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronului și-și aruncă privirile la mulțimea adunată până în cealaltă extremitate... Atunci îi clipesc de departe în minte cuvintele *Drapelului*, și-și mângâie favoritele cu mulțumire...

Dar sunt zece fără zece... și cocoana nu mai vine... Ce să fie? Trenul domnesc s-a anunțat de la stația apropiată... În patru minute trebuie să fie aici... Toți ochii joacă între ceasornic și capătul liniei... Încă trei minute... Două... Un minut... S-aude suierul cald...

– La o parte, domnilor! zice grav șeful gării potrivitându-și bine șapca roșie.

Iată-! Pieptul lat al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea crește, crește mereu, sforăind semețată și alunecând cu eleganță maiestooasă către peron. Cazanul fierbe, fanfara țipă, școlarii intonează imnul – un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamăt furnică de colo până colo prin mulțime. Deodată, și glasurile copiilor și țipetele trâmbițelor și clocotitura norului fierbinte care se smacină captiv în pântecul mașinii sunt acoperite de urale zguduitoare... Trenul se oprește, conform programei oficiale, la zece ore precise; suveranii cobor din vagon cu suita, iar consoarta directorului n-a sosit încă!

Se face prezentarea autorităților și notabililor, după care vodă trece între bărbați, iar doamna între dame.

Întâiul clopot! Directorul, foarte nervos, mână un vătășel călare s-aducă numaidecât pe cocoana, pe copii și pe domnul profesor.

Măria-sa doamna e foarte veselă de conversația damelor; dar dumnealor o iau repede și se-ntind la vorbă... Una o povățuiește pe doamna să se păzească pe drum de răceală:

– Nu te juca, soro! Boala n-alege...

Doamna mulțumește de binevoitoarea povăță și asigură că s-a-ngrijit bine, a luat haine d-acasă... În acest timp, directorul tremură de neastâmpăr.

Al doilea clopot! Măriile-lor fac un pas înapoi pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat și înecat de emoție, s-apropie să ție un discurs. Lui Vodă:

– Măria-ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atunci aș înțelege să vă grăbiți... Dar nu! Și chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n-aveți grije: nu pleacă trenul fără măriile-voastre... s-a dat ordin în consecință!... Așadar, având aceasta în vedere, cu onoare sunteți invitați să binevoii a lua în considerațiune... că acest district, acest oraș, în fine toți concetățenii noștri v-au iubit atât și au făcut sacrificii!...

Apoi, cu mai multă căldură, doamnei:

– Să nu plecați măcar măria-voastră!... N-a venit încă toată lumea!... mai sunt dame, mai sunt copii, mai sunt amici, cari ar dori să vă vază ca pe o mamă!

Vodă, zâmbind foarte bucuros, zice:

– Mai stăm, mai stăm, domnule director.

– Mersi! răspunde acesta în culmea emoției...

Și, lăsând pe suverani, aleargă la capătul peronului, se suie în picioare pe o bancă și se-nalță în vârful deștelor, făcând către șoseaua dinspre oraș semne violente cu batista. În adevăr, pe șosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătășel călare.

– Aide, soro! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu! că m-ați omorât!

– Vezi! nu-ți spuneam eu că-i târziu! zice palpitând cocoana către profesor.

Directorul își introduce pe peron familia și strigă sever către macagiul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotului:

– Să nu tragi!... Nu e voie să suni! Măriile-lor n-au isprăvit încă; mai au treabă aici!

Apoi către suverani:

– Măriile-voastre, am onoare pentru ca să vă recomand familia mea: consoarta mea, copiii mei, amicul meu!

Și pe urmă către copii:

– Sărutați mâna!

Copiii se aruncă și execută ordinul. Măriile-lor sunt din ce în ce mai veseli.

– Am auzit, dragă – zice doamnei nevasta directorului – că ai fostără cam bolnăvioară! Mi-a părut grozav de rău... Încă-i ziceam lui dom' profesor, amicul nostru, zic: vezi dumneata, dacă o prințesă și tot nu se poate pune cu voia lui Dumnezeu; dar noi ăștia!... Dar acu te-ai făcut bine... Se vede... Fie, că frumoasă ești! Să nu-ți fie de deochi! Să trăiești!

Totdeodată unul dintre copiii domnului director, cari privesc foarte curioși pe suverani, își scobește o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă peste mână.

– Nu ți-e rușine să bagi mâna-n nas!... șezi frumos! Te vede madam Carol!

Copilul plânge, domnul profesor îl smucește de mână și-l bagă la arest în sala de așteptare clasa a doua. Măria-sa doamna intervine pe lângă domnul director în favoarea micului vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înaltei influențe și dă drumul băiatului:

– Taci din gură, măgarule! și sărută mâna mării-sale: dumneaei s-a rugat să te iert!

Suveranii s-au urcat și se arată plini de veselie la fereastra vagonului. Directorul se hotărăște în sfârșit, după stăruința șefului gării, să permită a se suna al treilea. Trenul se pune în mișcare. Urale și muzică. Bărbații fac semne de adio cu pălăriile, damele *bezele* călduroase; directorul se șterge de sudoare obosit, iar nevasta lui strigă cât se poate către doamna:

– La revedere! *Bon amusement!* Nu ne uitați p-acolo! la revedere!

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură sosește în goană mai turbată. Decanul avocaților coboară trăgându-și după dânsul cocoana, care trage după dânsa o interminabilă rochie de catifea verde cu funde de *satin rose*. Amândoi își fac loc cu furie prin mulțime, care acum a rupt rândurile și iese în dezordine.

– A plecat? zice dezolată cocoana.

– Da, a plecat, i se răspunde.

– Cum se poate? Trenul stă totdeauna treizeci și cinci de minute!

– Țsta era tren domnesc, *ma chère*, zice nevasta directorului.

– Ce? Era să v-aștepte vodă și doamna pe dv.? adăogă profesorul cu un zâmbet răutăcios de superioritate.

– Așa? vociferează decanul. Am înțeles!... Astea sunt iar intrigile lui dom' director: care va să zică numai dumnealui și familia și... amicul dumnealui să vadă pe măriile-lor.

Pe urmă, întorcându-se la lumea care se duce:

– Iată, fraților, o probă mai mult că astăzi opozițiunea este considerată ca afară din națiune... Foarte bine... Vom lua act și de aceasta și vom protesta!

Decanul și familia sa au fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia, deși damele erau surori. Chiar o polemică, „cât s-a putut mai parlamentară“, s-a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale, *Drapelul* decanului și *Sentinela* amicului.

Tocmai la niște alegeri, o persoană de-naltă influență, aflând despre vrajba celor doi cumnați, a stăruit de i-a împăcat, promițând serios că și anul viitor va fi o zi solemnă pentru orașelul Z... și atunci trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas... și douăzeci și cinci de minute.

UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut, și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferința în rezumat, apoi câteva note, luate, după natură, despre activitatea în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* și *i*, pronunță pe:

n ca *gn* francezesc,
t ca *k*,
d ca *gh*,
g ca *j*,
c ca *ș*.

Aceasta pentru ușurarea citirii citatelor din vorbirea d-sale, pe cari voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale afară originale, pe cari ne-a fost prea greu să le transcriem exact, ca de ex. *gn* și *g*.

1. CONFERINȚĂ

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre și apoi numai doară ghespre metoda intui-kivă și ghespre răspunsurile neapărate, neșăsitake ghe lojica lucrului, amăsurat inkelijinții școlerului!“

Așa începe d. conferențiar. Cui nu a asistat la conferința aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și presupune și răspunsurile. Așa că urmarea, deși s-ar părea o

conversație între pedagog și școlar, este însuși corpul conferinții. Iată rezultatul acestei superioare opere didactice:

Urmează conferențiarul:

Pedagogul: No! ce-i grămakica?

Școlerul: Grămakica iaște...

Pedagogul: No că-z ce iaște? Că-z doar nu iaște vun lucru mare.

Școlerul numai apoi se răculeje și răspunge: grămakica iaște o știință ghespre cum lucră limba și lejile mai apoi la cari se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

Pedagogul: Bravo, mă! prostovane! (îi zic așe doară nu spre admonițiune, ci spre înghemn și încurajare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Școlerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspundă, neșătare, amăsurat pri-ceperii și rățiunii sale:

Școlerul: În substankive care se văd și substankive cari nu se văd – reșpeckive concreke și abstracke!

Pedagogul: Apoi merem mai gheparte pe ogorul pedagogic și punem cheskiunea doar:

Ați auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaște jănul?

Școlerul răspunge: Jănul e cumu-i lucru: masculin, femenin și ekerojen au neutru, reșpeckive ghe bărbat, ghe femeie și ghe ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

Pedagogul: Exemple doară...

Școlerul apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; iel se schimbă în iapă, ș-apoi ghevine femenin.

Pedagog(ul): No! dar neutru?

Școlerul (inoțent cumu-i, el nu poake da exemplul aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustrățiunea keoriei)...

Pedagogul: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin și iapa femenină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corșitură, ghe îmbele jenuri, și mai gheparke pentru aceea se konzultă zoologhia, care-i o altă știință naturale, și doară *naturalia non sunt turpia!*... (Cele firești nu sunt rușinoase!...)

După aceea doară, școlerul musai să fie, în rățiunea sa puc-rilă, eghificat pe gheplin ghe jănurile tutor substankivelor.